

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора Мушенка Віктора Васильовича на дисертацію Іваненка Миколи Михайловича на тему «Адміністративно-правові засади взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 - Право

Актуальність теми дослідження

Поетапне здійснення трансформації місцевого самоврядування й територіальної організації влади в нашій державі, а також побудова нової системи нормативно-правового регулювання відносин місцевих самоврядних органів із суб'єктами господарювання реалізується у контексті адміністративної реформи децентралізації та формує підґрунтя для ефективного функціонування місцевого самоуправління як способу самоорганізації суспільства в Україні.

Набутий досвід перерозподілу законодавчих повноважень в сфері управлінських відносин сільськогосподарським виробництвом на користь органів місцевого самоуправління відіграє досить важливу роль у соціально-економічному розвитку територіальних громад. Наразі в Україні продовжується процес вдосконалення адміністративно-правових механізмів щодо відкритості, прозорості, взаємної вигоди від взаємодії органів місцевого самоврядування із суб'єктами аграрного сектору як основними наповнювачами місцевих бюджетів та позабюджетних цільових фондів, особливо у сільській місцевості.

Своєрідним доробком у справу науково-теоретичного осмислення проблем адміністративно-правового регулювання взаємодії органів місцевого самоврядування із суб'єктами аграрного сектору, визначення сучасних підходів до публічного адміністрування таких суспільно-економічних відносин та удосконалення системи публічного адміністрування у сфері забезпечення матеріально-фінансової основи місцевої демократії є дисертація

Іваненка Миколи Михайловича на тему: «Адміністративно-правові засади взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування».

Дане дослідження визначається актуальністю та своєчасністю оприлюднення, оскільки містить науково обґрунтовані положення та висновки, які сприятимуть покращенню результатів регулюючого впливу галузі адміністративного права на аграрно-виробничі відносини як важливий тип суспільно-економічних відносин. Крім того, у межах науки адміністративного права пропонувані результати дослідження розв'язують важливу наукову проблему наближення законодавства України у сфері місцевого публічного адміністрування до законодавчих стандартів країн-членів Європейського Союзу, чим сприяють реалізації загальної мети нашої держави на шляху до європейської інтеграції.

Аналізоване дисертаційне дослідження направлене на удосконалення адміністративно-правових засад взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування як представниками територіальних громад. Напрямок дослідження корелюється з Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України 5 серпня 2020 р. № 695; Національною економічною стратегією на період до 2030 року, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, визначено її зв'язок із науковими програмами, планами та темами, розкрито мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, його методи, наукову новизну, підкреслено практичну важливість висновків, одержаних у результаті проведеного дослідження, узагальнено результати роботи і подано відомості про публікації автора за темою дисертації.

Дисертаційна робота Іваненка М. М. поглиблює і доповнює існуючий масив знань у відповідній сфері, а викладені вище обставини підкреслюють актуальність, своєчасність, суспільну значимість та важливість дослідження порушеної проблематики.

Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційне дослідження Іваненка М. М. ґрунтується на використанні сучасної методології пізнання складних правових явищ, яка передбачає поєднання як загальнонаукових, так і спеціальних наукових методів, зокрема таких як діалектичний, компаративний, логіко-семантичний, методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції, історико-правовий тощо. Їх застосування визначило логічну побудову дисертації та дозволило послідовно й науково обґрунтовано реалізувати мету і завдання, поставлені на початку дослідження.

Безсумнівною перевагою роботи є використання великого обсягу вітчизняних та міжнародних нормативно-правових актів, як законодавчих, так і підзаконних; наукових праць українських та зарубіжних вчених-фахівців у галузі теорії права, адміністративного, фінансового, аграрного права, офіційних статистичних матеріалів, публіцистичних досліджень та висновків тощо.

Мета роботи полягає в тому, щоб на підставі аналізу теоретичних розробок, проектів та чинних актів законодавства, узагальнення правозастосовної практики, вітчизняного та зарубіжного теоретико-прикладного досвіду запропонувати підхід до вирішення проблем застосування механізму адміністративно-правового регулювання взаємодії суб'єктів аграрного сектору та органів місцевого самоврядування як однієї із важливих складових процесів децентралізації управління в Україні, а також надати науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на удосконалення правового регулювання соціально-управлінських відносин у межах територій сільських регіонів.

Відповідно до головної мети дослідження, дисертантом чітко сформульовані основні завдання наукової роботи. Слід зазначити, що крім суто наукового значення, цілі дисертаційного дослідження передбачають аналіз та внесення пропозицій до законодавства України, вдосконалення

окремих напрямів здійснення діяльності органів місцевого самоврядування та їх співпраці з суб'єктами господарювання різних організаційно-правових форм та форм власності у різних сферах суспільних відносин.

Об'єктом дослідження є суспільно-економічні та управлінські правовідносини, що виникають у процесі взаємодії суб'єктів аграрного сектору та органів місцевого самоврядування.

Предметом дослідження є адміністративно-правове регулювання взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування.

Наукова новизна одержаних результатів що полягає в тому, що дисертація є одним із перших комплексних досліджень адміністративно-правових засад взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування в Україні з урахуванням оновленого законодавства про місцеве самоврядування у контексті проведення адміністративної реформи децентралізації публічного управління.

Визначено низку наукових понять, які удосконалюють понятійно-категоріальний апарат досліджуваних відносин, зокрема тлумачення таких категорій, як «механізмом адміністративно-правового регулювання» взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування, «ініціативна діяльність» господарюючих суб'єктів на території громади свого місцезнаходження, удосконалено розумінню сутності поняття «сільська громадськість» та «ініціативна діяльність» господарюючих суб'єктів на території громади свого місцезнаходження та ряд інших понять.

Автором визначено напрями взаємодії між органами місцевого самоврядування, які наділені владно-розпорядчими державними функціями, та суб'єктами аграрного сектору у межах регуляторних відносин адміністративного права. Змістом такого механізму визначено сукупність правових інструментів регулювання, підтримки та стимулювання взаємодії виробничих суб'єктів та територіальних громад у сільських регіонах, які об'єднані спільною метою та методами забезпечення соціально-економічного розвитку кожного з суб'єктів взаємодії.

За результатами дослідження автором надано пропозиції по удосконаленню адміністративно-правового механізму досліджуваної взаємодії у частині узгодження інтересів органів місцевого самоврядування, членів сільських територіальних громад, суб'єктів аграрного сектору (поряд з іншими суб'єктами господарювання) щодо формування довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку сільських регіонів як важливої складової становлення держави Україна.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в дослідженні науково обґрунтовані теоретичні положення та практичні пропозиції використовуються і можуть бути використані у:

- *науково-дослідній діяльності* – як основа подальших досліджень адміністративно-правових засад взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування;

- *у правотворчій діяльності* – для подальшого вдосконалення чинного законодавства України в частині взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування щодо забезпечення сталого розвитку сільської (селищної) територіальної громади;

- *у правозастосовній діяльності* – для поліпшення стану практичної реалізації встановлених законодавством заходів адміністративного, бюджетного та податкового регулювання взаємовідносин між державою, суб'єктами аграрного сектору, органами місцевого самоврядування;

- *у освітньому процесі* – під час розроблення та викладання навчальної дисципліни «Адміністративне право та процес», «Муніципальне право» тощо.

Текст дисертації Іваненка М.М. відзначається логічністю побудови викладу та аргументації результатів дослідження, а також є структурованим, тобто, вступ, всі розділи, висновки та пропозиції дослідження є взаємопов'язані, взаємоузгоджені, що сприяє поетапному та логічному розкриттю теми даного наукового дослідження.

Розділ 1 «Теоретико-правова основа взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування» складається з трьох підрозділів, присвячених: характеристиці взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування як адміністративно-правової категорії; нормативно-правовому регулюванню взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування; дослідженню науково-теоретичних позицій правознавців щодо взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування.

У роботі визначено, що відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад врегульовуються наступним чином: 1) будуються на договірній і податковій основі та на засадах підконтрольності у межах місцевих владних повноважень; 2) з питань, віднесених до відання органів місцевого самоврядування, на їх вимогу підприємства, установи та організації, надають відповідну інформацію; 3) органи місцевого самоврядування можуть виступати з ініціативою щодо перевірок господарюючих суб'єктів, організувати їх проведення (стор. 37).

Встановлено та охарактеризовано, на підставі аналізу чинного законодавства, напрями взаємодії органів місцевого самоврядування із суб'єктами аграрного сектору: 1) затвердження програм розвитку з різних питань місцевого самоврядування; 2) формування, затвердження, внесення змін, затвердження звіту про виконання місцевого бюджету; 3), встановлення місцевих податків і зборів, визначення по них ставок, податкових пільг та інших видів звільнень (відповідно до Податкового кодексу України); 4) утворення та формування цільових фондів, затвердження положень про них (стор. 45–46).

Дисертантом обґрунтовано доцільність розвитку досліджуваного публічно-приватного партнерства на засадах раціональної та взаємовигідної співпраці шляхом: 1) забезпечення сучасних підходів до відносин міжбюджетного регулювання, що полягатиме у направленні до місцевих

бюджетів саме такого обсягу коштів, які зможуть сприяти забезпеченню виконання органами місцевого самоврядування закріплених за ними завдань та наділених функцій щодо розвитку сільського господарства та модернізації сільської інфраструктури територіальних громад; 2) зростання повноважень сільських територіальних громад по контролю за ефективним та раціональним використанням різних видів ресурсів; 3) ефективного забезпечення окремих видів господарської діяльності (будівництво і експлуатація доріг та інших інфраструктурних об'єктів у сільській місцевості, тощо) (стор. 56–57).

У дисертації містяться пропозиції щодо напрямів взаємодії органів місцевого самоврядування із суб'єктами аграрного сектору: 1) коштами місцевих бюджетів можуть фінансуватися місцеві потреби територіальних громад в обсягах сільськогосподарської продукції для їх споживання бюджетними установами та організаціями; 2) органи місцевого самоврядування мають право на прийняття рішень про розподіл та використання коштів місцевих бюджетів на фінансову підтримку місцевих суб'єктів аграрного сектору, які сприяють забезпеченню життєдіяльності відповідної територіальної громади; 3) передані державою до місцевих бюджетів у вигляді дотацій та субвенцій кошти можуть використовуватися громадами для фінансування спільних проектів; 4) за рахунок вільного залишку коштів місцевих бюджетів, який формується шляхом перевищення залишку коштів загального фонду місцевого бюджету над оборотним залишком бюджетних коштів на кінець бюджетного періоду, можуть фінансуватися громадою проекти розвитку аграрного сектору. (стор. 63).

Здійснено теоретико-правове узагальнення про те, що ефективність сільськогосподарського виробництва значною мірою залежить від належного рівня його адміністративно-правового регулювання. Існує об'єктивна необхідність удосконалення зазначеного механізму регулювання у частині розширення повноважень органів місцевого самоврядування як партнера суб'єктів аграрного сектору. Тобто, доцільним є формування публічно-

приватного партнерства на регіональному та місцевому рівнях, спираючись на територіальні громади, їх об'єднання, інститут місцевого самоврядування, місцеві підприємницькі структури (стор. 72).

Розділ 2 «Організаційно-правове забезпечення взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування» складається з трьох підрозділів, які присвячені: визначенню поняття та структури механізму адміністративно-правового регулювання взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування; аналізу правових форм та основних способів взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування, дослідженню особливостей адміністративно-правового регулювання взаємодії суб'єктів аграрного сектору різних організаційно-правових форм з органами місцевого самоврядування.

Автор дисертації пропонує під механізмом адміністративно-правового регулювання взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування розуміти спільність складних матеріальних та процесуальних елементів, які мають правовий, соціально-економічний та організаційно-управлінський характер, і які, у своїй сукупності взаємопов'язаних адміністративно-правових засобів, способів і форм, за допомогою яких здійснюється регулювання спільної діяльності, дають змогу налагодити на регіональному рівні ефективну взаємодію територіальних громад з господарюючими суб'єктами у питаннях вирішення соціальних, економічних, екологічних та інших публічно-приватних потреб сільських регіонів (стор. 83).

Запропоновано авторське узагальнення про те, що юридичну категорію «правова форма взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування» за структурою доцільно розглядати як дворівневу діяльність, яка: 1) для органів місцевого самоврядування розуміється як законодавчо визначена управлінська діяльність уповноважених посадових осіб, у межах адміністративно-територіальної одиниці, що полягає у вчиненні, на основі дотримання норм чинного законодавства, юридичних

актів, у результаті чого для суб'єктів аграрного сектору виникають юридично значимі результати; 2) для суб'єктів аграрного сектору полягає у: а) виконавчій діяльності по реалізації норм та приписів загальнодержавних та локальних нормативно-правових актів; б) ініціативній (згідно законодавства) добровільній фінансовій, матеріальній чи іншій суспільно-корисній діяльності на користь територіальних громад, забезпечення якої сприяє зростанню їх соціально-економічного стану (стор. 94–95).

Здійснений аналіз правових механізмів справляння загальнодержавних податків, які зараховуються повністю чи пропорційно до місцевого бюджету, місцевих податків, а також неподаткових платежів як джерел формування фінансової бази місцевих бюджетів сільських територіальних громад та особливостей оподаткування такими податками суб'єктів аграрного сектору, дає підстави до узагальнення про те, що зазначені вище платежі слід вважати для сільських територіальних громад «основним дохідним джерелом, яке складає основу формування фінансів місцевих бюджетів (стор. 107).

Автором дисертації пропонується удосконалення адміністративно-правового механізму досліджуваних відносин публічно-приватного партнерства шляхом внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» шляхом викладення п. 8 частини а) власні (самоврядні) повноваження статті 27 («Повноваження у сфері соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку» Глави 2 «Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад») у такій редакції: «розміщення на договірних засадах замовлень на виробництво продукції, виконання робіт (послуг), необхідних для територіальної громади здійснювати першочергово на підприємствах, в установах та організаціях, які ведуть виробничо-господарську діяльність на території громади та за власною ініціативою чи на договірних засадах забезпечують підвищення зайнятості сільського населення, впливають на зростання соціально-економічного рівня своїх громад та розвитку їх територій» (с. 117–118).

Слід визначити цінність пропозиції щодо здійснення розширення повноважень органів місцевого самоврядування шляхом доповнення частини б) «делеговані повноваження», ст. 27 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР п. 5, де закріпити імперативну норму про «забезпечити організаційне, методологічне, правове та фінансове сприяння виконавчим органам сільських рад здійсненню сільськогосподарської кооперативної діяльності на відповідній території сільської громади» (стор. 122).

Автором дисертації запропоновано до Національної економічної стратегії на період до 2030 року, яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179 внести наступні доповнення. Зокрема, в Напрямі 9. «Агропромисловий сектор та харчова промисловість» доповнити розділ «Аналіз агропромислового сектору: висновки та ключові аспекти» висновком 15 щодо запропонованого нами механізму адміністративно-правового регулювання підвищення рівня взаємодії різних організаційно-правових форм суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування у частині доступу до фінансових та матеріальних ресурсів, що сприятиме розвитку сільськогосподарської діяльності та соціальної інфраструктури сільських регіонів (стор. 127).

Розділ 3 «Перспективи адміністративно-правового регулювання взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування» складається з трьох підрозділів, які присвячені вирішенню питань формування механізму залучення суб'єктів аграрного сектору до реалізації органами місцевого самоврядування програм сталого розвитку сільських територіальних громад; формуванню напрямів удосконалення правовідносин місцевої податкової взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування та правовому забезпеченню співробітництва суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування за сприяння громадських об'єднань.

Дисертантом зазначено, що формування нових підходів публічно-приватного партнерства на селі полягає в активній громадянській позиції кожної особистості та участі в формуванні і реалізації місцевих ініціатив, які повинні бути спрямовані на вирішення проблем сільських територій. Наразі необхідним є трансформація неефективних адміністративно-правових механізмів місцевого самоуправління, популяризації інструментів місцевого самоврядування серед сільського населення та залучення громадськості до вирішення місцевих питань (стор. 134).

Досить слушною пропозицією подальшого формування нормативно-правового забезпечення досліджуваних відносин є розроблений та запропонований автором проект документу «Місцева програма взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування щодо забезпечення сталого розвитку сільської (селищної) територіальної громади». Такий документ пропонується автором як план дій щодо розвитку певної сільської територіальної громади та включає в себе адміністративно-правове регулювання відносин загальної політики громади, у тому числі: розвитку її аграрного сектору (діяльності суб'єктів усіх форм власності, що розташовані або ведуть свою діяльність на території сільської громади), та соціальної сфери; захисту довкілля від негативного впливу сільськогосподарської діяльності тощо (стор. 146–147).

Слушною та такою, що відповідає європейським правовим традиціям є ідея автора щодо створення та залучення галузевих громадських об'єднань до розвитку аграрних правовідносин на умовах саморегулювання та самоврядування. Проте запропоновані основні засади функціонування саморегулювальних громадських організацій в аграрному секторі потребують ряду важливих доповнень. Для надання пропозицій щодо формування нормативно-правових засад досліджуваних відносин доцільно звернути увагу на існуючий досвід діяльності галузевих громадських об'єднань в аграрному секторі (стор. 169).

Дисертантом пропонується алгоритм дії галузевого громадського об'єднання, яке повинно створюватися та діяти на території населеного пункту, об'єднаної територіальної громади чи регіону, в якому розміщені та здійснюють виробничу, посередницьку, переробну, торговельно-збутову та іншу діяльність суб'єкти аграрного сектору з метою сприяння таким суб'єктам у нарощуванні обсягів виробництва продукції, поліпшення добробуту, умов життя і праці сільського населення. Пропонуються завдання й напрямки діяльності громадського об'єднання, які, на думку автора, полягають в: 1) належному представленні суб'єктів аграрного сектору у відносинах з органами державної влади і управління, професійному захисті їх прав та інтересів; 2) наданні правової допомоги; 3) узагальненні передового досвіду організації виробництва; 4) сприянні у налагодженні взаємовигідних зв'язків між самими суб'єктами аграрного сектору територіальної громади чи регіону; 5) розвитку та популяризації самого об'єднання; 6) організації роботи з метою обміну досвідом між членами громадського об'єднання (стор. 177).

Доцільно звернути увагу сформульовану у висновках до розділу 3 дисертації позицію про: 1) доповнення категорією «сільська громадськість» Закон України «Про громадські об'єднання» для забезпечення зростання рівня соціально-політичної популярності професійних громадських об'єднань на селі; 2) прийняття Кабінетом Міністрів України проект постанови «Про затвердження Регіональної програми залучення громадськості до забезпечення розвитку суб'єктів аграрного сектору та сільських територій» як локального регуляторного акту. Здобувачем визначено пріоритетні завдання програми та окреслено правові форми взаємодії органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань щодо сприяння розвитку суб'єктів аграрного сектору. Також, як окрема альтернативна пропозиція науковця у царині регулювання зазначеного типу відносин визначається необхідним доповнення проекту Закону України «Про стимулювання розвитку агропромислового комплексу України» у частині

створення громадських об'єднань суб'єктів аграрного сектору (населеного пункту, об'єднаної територіальної громади, району, області) з метою надання допомоги його членам (стор. 181–182).

Результати дослідження використовуються у практичній діяльності та освітньому процесі, що підтверджується відповідними актами впровадження.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Позитивна оцінка дисертаційного дослідження Іваненка М. М. в цілому не виключає можливості й необхідності висунути низку зауважень критичного та дискусійного характеру:

1. На стор. 85 автор визначає види правової діяльності, що відповідають конкретним стадіям адміністративно-правового регулювання взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування. До третьої стадії дисертант відносить правозахисну діяльність органів місцевого самоврядування та включає до неї засоби адміністративного (примусового, фіскального тощо) впливу на суб'єктів аграрного сектору як правопорушників. Оскільки правозахисна діяльність – це діяльність суб'єктів права щодо усунення перешкод у здійсненні суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів, а також діяльність щодо відновлення порушеного права шляхом застосування у необхідних випадках державних примусових заходів. Потребує пояснення твердження про те, що засоби фіскального впливу на суб'єктів аграрного сектору є правозахисною діяльністю органів місцевого самоврядування щодо таких суб'єктів?

2. Сформульована пропозиція щодо переведення податку на доходи фізичних осіб, що сплачується суб'єктами аграрного сектору, або хоча б фермерськими господарствами та сільськогосподарськими обслуговуючими кооперативами, з розряду загальнодержавних у місцеві податки для забезпечення ефективного джерела наповнення місцевих бюджетів сільських громад (стор. 106 дис.) не матиме реальних наслідків, оскільки згідно зі ст. 168 Податкового кодексу України цей загальнодержавний податок зараховується до місцевого бюджету за місцезнаходженням юридичної

особи, яка виплачує оподатковані доходи фізичній особі як найманому працівнику.

3. У дисертаційному дослідженні приділено належну увагу термінологічному апарату за темою дослідження з метою його упорядкування та визначення. Проте, підрозділ 2.3 роботи (стор.112–116 дис.), на нашу думку, переобтяжений аналізом положень господарського та аграрного законодавства. Зокрема, містить інформацію про критерії видової характеристики суб'єктів аграрного сектору та трансформацію організаційно-правових форм аграрних суб'єктів в Україні, статистичні дані про кількість різних видів сільськогосподарських підприємств у різні роки, аналіз положень Господарського кодексу України тощо. Дисертація не втратила б цілісного та системного характеру, якби автором не зверталася така детальна увага на аналіз вказаної вище інформації у межах адміністративно-правового дослідження.

4. Позитивно відзначаючи документ «Місцева програма взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування щодо забезпечення сталого розвитку сільської (селищної) територіальної громади» (Додаток Б) як план дій щодо розвитку певної сільської територіальної громади за допомогою адміністративно-правового регулювання зазначеного типу відносин. Однак, зазначимо, що за змістом пропонується програма містить окремі незначні недоліки: 1) у принципах формування програми не зазначені основоположні принципи: верховенство права, законність, безсторонність та рівність перед законом тощо; 2) виникає питання доцільності включення до документу, що регулює організаційно-управлінські відносини питання про природно-ресурсний потенціал територіальної громади (земельні, водні, лісові тощо ресурси).

Варто відмітити, що висловлені зауваження характеризують складність дослідженої проблеми, а тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку та високі наукові здобутки дисертаційного дослідження Іваненка М. М. Результати дослідження можуть бути використані для

удосконалення адміністративного законодавства, а також у науково-дослідній роботі, практичній діяльності органів місцевого самоврядування та освітньому процесі. Основні наукові положення, висновки й практичні рекомендації, викладені в дослідженні, були висвітлені у фахових періодичних виданнях, оприлюднені на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Висновок

Основні наукові положення, висновки й практичні рекомендації, викладені в дисертації Іваненка М. М. були оприлюднені ним у статтях періодичних фахових видань, тезах доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Зміст дисертаційної роботи висвітлений повно, систематично, послідовно, виклад запропонованих в роботі положень базується на ґрунтовному опрацюванні наукових літературних джерел. Автор обґрунтував власні висновки проведеного дослідження, які можуть слугувати є суттєвим внеском у розвиток адміністративного права України. В цілому, дисертація Іваненка М. М. є самостійним, завершеним науковим дослідженням, присвяченим адміністративно-правовим засадам взаємодії суб'єктів аграрного сектору та органів місцевого самоврядування.

Отже, дисертація «Адміністративно-правові засади взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування» є завершеною працею, в якій сформульовано низку концептуальних положень і висновків, які відповідають змістовним ознакам наукової новизни. Аналізоване наукове дослідження, його результати та оформлення відповідають спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою

Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор Іваненко М.М. з урахуванням результатів публічного захисту заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії (галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право»).

Офіційний опонент:

професор кафедри

адміністративного права та процесу

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка,

доктор юридичних наук, професор

Віктор МУШЕНОК

*Ліднице докторки юридичних наук, професорки
Вікторки Мушенокки заіверджую:
Проректор з науковоб роботи*

*Ліднице
22.08.2024.*